

COLUMNA

Per dapli politica litterara rumantscha

RICO VALÄR

Blers patratgs e stgomis avant e suenter ina discussiun al podium dals Dis da litteratura a Domat han mussà: I dovra dapli acziun politica a favur da la litteratura rumantscha! La finamira è che la litteratura rumantscha survegnia dapli preschientscha, conscienza, accessibilitad, intermediaziun e surtut: bunas cundiziuns per creaziun litterara libra, per mentorats nua che quels èn giavischads, e bunas cundiziuns per l'ediziun e translaziun litterara.

Sco punct da partenza èsi da constatar: I dat diversas (bunas) furmas e pussaivladads da sustegn a divers levels publics e privats. Ed i dat er ina produziun litterara variada, interessanta e da gronda qualidad. (Puncto qualidad mo ina parantesa: Sco commember da la giuria federala da litteratura legel jau var 60 cudeschs l'onn da tuttas litteraturas svizras e poss confermar: la litteratura rumantscha tegna pass facilmain, a tut ils levels, era pertutgant la qualidad.)

Damai, pertge na bastan las mesiras actualas betg? Las mesiras da sustegn existentas èn per part dispersas, vicendaivlamain pauc stringentas u coordinadas. Las instituziuns publicas che sustegnan la litteratura rumantscha (surtut la Lia Rumantscha, il chantun e la Pro Helvetia a nivel federal) fan quai tut en urden, ma senza grond rom concepziun, senza gronda concentraziun da forzas ed ideas, cun budgets ch'avessan potenzial da sa sviluppar.

Tge duvrassi: Las organizaziuns litteraras, surtut l'Uniun per la litteratura rumantscha, stuessan sa preschentar ed intervegnir a

moda in pau pli pregnant a favur da la litteratura a nivel regiunal, chantunal e naziunal. I duvrass forsa – tar l'ULR u tar la Lia Rumantscha – ina agenta/in agent u schain in/a promotur/a da litteratura che elavurescha ina survista da las mesiras, che dat stausch e forza a las mesiras existentas, che guarda sin las piclas als promoturs chantunals e federals (p.ex. adina ed adina puspè render attenta la Pro Helvetia che nossa litteratura existia), che motivescha promoturs privats da s'engaschar per la litteratura rumantscha. I dovra sper ils Dis da litteratura anc auters formats da lectura, discussiun litterara, gruppas da lectura, sairadas da lectura (p.ex. pudesan ils Cafés rumantschs ed auters formats da las promoturas regionalas er integrar temas litterars).

Lura dovri in stausch tar la litteratura uffantila e giuvenila: Sper acziuns dad intermediaziun, p.ex. cun lecturas en scolas e bibliotecas, stuessi er dar in festival da litteratura uffantila e giuvenila, pertge betg organisar in grond «Di da las famiglias rumantschas» (ULR, LR ed URB ensemen, integrond la diaspora) cun in bel focus litterar? E lura stuessan vegnir investids significantamain dapli meds finanzials insumma en la litteratura per uffants e giuvenils. Las ediziuns che vegnan fatgas èn bunas, ma da quellas duvrassi anc blier dapli. Elements centrals per motivar ed animar il diever dal rumantsch tar las generaziuns futuras èn cudeschs, cudeschs auditivs, istorgias, paraulas, natiralmain er istorgias filmadas etc.

Dad integrar en ina acziun litterara èn er las medias: Malgrà bleras bunas iniziativas tar RTR (ils Impuls, singuls Cuntrasts, sin-

gulas Marellas, singuls gieus auditivs, curtas preschientschiuns da cudeschs) ma paran la litteratura e la discussiun litterara da perder preschientscha e substanza sin noss emettur, per part causa la convergenza cun las medias socialas che n'èn forsa betg il chanal ideal per in tal cuntegn. I dovra ina voluntad ed in sforz per mantegnair ina preschientscha litterara en radio e televisiun: la litteratura è liada vi da nossa lingua, cultura, tradiziun – ella exprima, reflectescha, sviluppa quellas, è damai in cuntegn essenzial per nossas medias e betg da tractar tutina sco autras spartas artisticas. Er en la pressa pudesi dar dapli spazi e stentas per promover la discussiun ed intermediaziun litterara.

Enatiralmain il punct central: La produziun litterara dovra ina promoziun constanta e sistematica, da las occurrenz Plima d'aur e Pled pierla che sveglian il plaschair da formular e fabular tar ils pli giuvenis fin a contribuziuns a la creaziun d'ovras litteraras, programs da mentorat, sustegn per ediziun e publicaziun fin al sustegn per prelecziuns ed occurrenz d'intermediaziun litterara en las regions, en scolas e bibliotecas, en la diaspora, a nivel naziunal ed internaziunal (incl. l'aspect da las translaziuns che daventa relevant en quel connex).

Jau sun conscient: Quai è in'entira paletta da puncts e mesiras, i dovra las forzas e la voluntad da blier/as actur/as ed autur/as. Ma jau sun er persvadi: La litteratura è ina spina dorsala da nossa lingua, da nossa identitad e conscienza, da nossa cultura e tradiziun e perquai primordiala per noss futur.

Rico Valär da Zuoz è professer per litteratura e cultura rumantscha a l'Universitad da Turitg.